

Тіло людини починає розкладатися через чотири хвилини після смерті. Те, що колись утримувало життя, зазнає останніх метаморфоз. Воно поглинає само себе. Клітини розчиняються, випускаючи вміст назовні. Тканини перетворюються на рідину, потім — на газ. Коли свято душі вже не з тобою, в нерухомому тілі бенкетують інші організми. Спочатку — бактерії, згодом — комахи. Мухи. Відкладаються яйця, викльовуються личинки. Личинки харчуються поживним бульйоном, потому мігрують. Вони залишають тіло у злагодженому порядку, рухаються одна за одною охайною вервечкою, що завжди спрямована на південь. Іноді — на південний схід або південний захід, та ніколи — на північ. Ніхто не знає, чому так.

Тепер м'язовий білок тіла вже розпався, утворивши насичений хімічний бульйон. Нищівний для рослин, він вбиває траву, якою розповзаються личинки, формуючи пуповину смерті; вона тягнеться до мертвого тіла, з якого вони вийшли. За сприятливих умов, скажімо, коли сухо, спекотно й довго не було дощу, вона може сягати кількох ярдів¹, хвиляста брунатна валка товстих хробаків. Цікаве видовище. А для допитливого дослідника що може бути природнішим, ніж простежити явище аж до витoku? Ось так

¹ 1 ярд = 91 см. (Тут і далі прим. перекл.)

і сталося, коли хлопці Єйтс знайшли те, що залишилося від Саллі Палмер.

Ніл і Сем натрапили на стежку, прокладену личинками на краю Фарнемського лісу, де він межує з болотом. Ішов другий тиждень липня, і здавалося, що це неприродно спекотне літо триватиме завжди. Нескінченна спека визолювала колір з дерев і запікала ґрунт на кістку. Хлопці йшли собі до Вербової западини, зарослого очеретом ставка, який правив місцевим мешканцям за басейн. Там вони зустрінуться з друзями й проведуть решту неділі, стрибаючи бомбочкою в теплувату зелену воду з навислих над ставком дерев. Принаймні так вони думали.

Вони стоять у мене перед очима: розімлілі від нудьги та спеки, дратуються один на одного. Нілу одинадцять, він старший за братика на три роки, мабуть, ішов трохи попереду Сема, нетерплячий. В руці — палиця, якою він шмагає стеблини та гілки, що ростуть при дорозі. Сем, шморгаючи, плентається позаду. Це не літня застуда, а сінна лихоманка, очі в нього теж почервоніли. Малому міг би зарадити легкий антигістамінний засіб, але наразі він про це ще не знає. Він завжди шморгає цілісіньке літо. Завжди в тіні старшого брата, йде, опустивши голову. Саме тому, мабуть, доріжку з личинок помітив Сем, а не старший брат.

Малий зупиняється й роздивляється, що воно таке, гукає Ніла. Нілу не хочеться обертатися, але Сем таки справді щось знайшов. Ніл намагається не виказувати цікавості, але хвиляста вервечка хробаків зацікавила його не менше, ніж брата. Обидва присідають навпочіпки над личинками, відкидають темне волосся з однакових облич, морщать носи від аміачного смороду. Потім так і не зможуть пригадати, кому першому сяй-

нула думка подивитися, звідки все це повзе. Гадаю, що таки Нілові. Якби він пройшов за личинками сам, зміг би вчергове довести свій авторитет. Отже, саме Ніл першим здіймається на ноги та прямує до жовтих жмуків болотяної трави, від яких повзуть личинки. А Сем чимчикує за ним.

Чи відчули вони запах, коли наблизилися? Мабуть. Він був надто сильним, навіть крізь Семові набряклі носові пазухи міг пробитись. І, мабуть, вони здогадалися, що там таке. Сільські хлопці, добре обізнані з кругообігом життя і смерті. Їх мали б насторожити також мухи, чиє дрімотне дзижчання наповнювало спеку. Але знайдене тіло не належало ні вівці, ні оленеві, ні навіть псові, як вони, мабуть, думали спочатку. Оголена, невпізнавана на сонці Саллі Палмер немовби ворушилася: під шкірою пульсували й булькотіли паразити, вони виривалися в неї з рота, з носа, з інших, не таких природних отворів. Личинки з її тіла вкривали всю землю навколо й розповзалися, розтягнувшись у лінію, далі — за спини хлопців Єйтс.

Не думаю, що важливо, хто першим зірвався бігти, але, певно, то був Ніл. Як завжди, Сем, мабуть, наслідував старшого брата, намагаючись не відставати в цих перегонах, які приведуть їх спочатку додому, згодом — до поліційного відділка.

І, зрештою, до мене.

Разом із легким заспокійливим я дав Семові антигістамінний засіб, щоб зарадити алергії. На той момент червоні очі були не лише в нього. Ніла теж тіпало від знахідки, хоча він уже починав відновлювати підліткову витримку. Отже, саме він, а не Сем розповів мені, що сталося, бо уривчасті спогади почали зводитися до прийнятної форми, й хлопець зміг

перетворити їх на зв'язну історію, яку можна розповідати й переповідати. Пізніше, коли трагічні події того неприродно спекотного літа залишаться в минулому, за багато років Ніл усе одно переказуватиме її як назавжди визнаний першовідкривач, з якого все розпочалося.

Але розпочалося все не з його відкриття. Просто до того часу ми навіть не усвідомлювали, що оселилося поміж нами.

Я приїхав до Менема вогкого березневого надвечір'я за три роки до цих подій. Вийшов у глушині на залізничній станції, трішки більшій за самотню платформу, й мені відкрився розмитий дощами пейзаж, що видався порожнім та позбавленим не тільки ознак людського життя, а й навіть чітких обрисів. Стоячи з валізою в руках, я вдивлявся у краєвид, майже не помічаючи дощу, що юшив за комір. До обрію стелилася болотиста рівнина, розділена огорожами, прямолінійну топографію її порушували лише клаптики ще голого лісу.

Я вперше потрапив до Норфолк-Бродз¹, як, власне, й до Норфолку. Усе тут було мальовниче, незнайоме. Вдивляючись у розлогий обшир, я вдихав холодне вологе повітря, відчуваючи, як щось потроху починає розплутуватися. Може, місцина й не дуже привітна, але вже не Лондон, то й добре.

Мене не зустрічали. Домовитися про транспорт від станції мені на гадку не спало. Далі цього етапу я своєї подорожі не планував. Продавши машину і всі статки, я не розмірковував, як дістануся до селища. У голові тоді все перемішалось. Якби я, самовпевнений

¹ Бродз (*The Broads*) у Норфолку — місцевість на сході Англії, рівнинні болотисті землі з розгалуженою системою річок (більшість із них придатні для судноплавства) та неглибоких озер. Такі озера утворилися внаслідок видобування торфу. Це туристичний об'єкт, частина Бродз є національним парком.

містянин, усе-таки спробував розробити якісь плани, то припустив би, що знайду таксі, зайду до крамниці на станції абощо. Але ні стоянки таксі, ні навіть телефонної будки не виявилось. Пошкодувавши, що позбувся мобільного, я підхопив валізу й попрямував на дорогу. На дорозі зрозумів, що в мене тільки дві можливості: ліворуч або праворуч. Не вагаючись, повернув ліворуч. Без жодної причини. За кількасот ярдів дістався перехрестя з облізлим фанерним дорожнім знаком, що нахилився набік, до вологої землі, наче показував шлях кудись під землю. Але принаймні повідомляв, що я рухаюсь у правильному напрямку.

Сутеніло, коли я нарешті дістався селища. Поки йшов, мене проминули кілька машин, але жодна не спинилася. Першими ознаками життя виявилися декілька фермерських будинків на віддалі від дороги, кожна ферма відокремлена від інших. Попереду в при-смерку я помітив церковну вежу: з поля виринала її верхня частина. З'явився тротуар, вузький та слизький від дощу, але кращий, ніж узбіччя та живоплоти, якими я пробирався від станції. Ще поворот дороги — і вже селище, приховане, аж доки на нього не наткнешся.

Воно не дуже-то скидалось на гарненьку поштівку. Надто побите довгим життям, надто розтягнуте, щоб відповідати хрестоматійному образу мальовничого англійського села. На околиці скупчилися довоєнні будинки, які далі поступалися обмурованим кременевими уламками кам'яним котеджам. Що більше я наближався до серця селища, то старшими ставали будинки, кожен крок занурював мене в історію. Лискучі від мряки стіни тулились одна до одної, порожні вікна відблискували на мене з безтямною підозріливістю.

Тепер уздовж дороги тяглися зачинені крамниці, за якими у вологих сутінках виднілося ще кілька будинків.

Я проминув школу, паб і вийшов у центр. Клумба посеред зеленої галявини палала нарцисами. Яскраво-жовті барви вражали око на тлі сепії навколишнього світу, квіти ніби кивали дощу. Над галявиною розкинув чорні голі гілки велетенський старий каштан. За ним, оточена похиленими, вкритими мохом надгробками, розташувалася церква норманської доби, вежу якої я й побачив з дороги. Подібно до старших котеждів, стіни храму були інкрустовані кременем, твердими камінцями завбільшки з кулак, непідвладними впливу стихій. Проте м'яке вапно поміж ними вже вивітрилось і зносилося, а церковні двері й вікна покривилися, бо ґрунт, на якому стояла споруда, посунувся з плином століть.

Я зупинився. Побачив, що далі дорога впирається в інші будинки. Вочевидь, все, що можна було знайти в Менемі, я вже побачив. У деяких вікнах світилося, але інших ознак життя не було помітно. Стоячи під дощем, я вагався, куди йти далі. Почув якийсь шум та побачив двох садівників, які порались у церковному дворі. Не помічаючи дощу й того, що день згасає, вони гребли й прибирали траву навколо старих надгробних каменів. Я наблизився, але вони продовжили працювати, не звертаючи на мене уваги.

— Не підкажете, як дістатися до будинку лікаря? — запитав я, відчуваючи, як вода краплями стікає по обличчю.

Обидва зупинилися й подивилися на мене. Такі подібні, попри різницю у віці — вочевидь були дідом і онуком. З однакових безтурботних, байдужих облич на мене дивились однакові синьо-волошкові очі. Старший махнув рукою в бік вузького провулка, обсаженого деревами, на далекому кінці центрального майдану:

— Та прямо онде тудой.

Його акцент ще раз підтвердив, що я вже не в Лондоні. Мішанина з голосних лунала незвично для моїх міських вух. Я подякував, та вони вже знову взялися до роботи. Повернув у провулок. Звук дощу підсилювався, краплини стукотіли по гілках, навислих над дорогою. Невдовзі я дістався широкої брами, що перекривала початок вузької під'їзної доріжки. На одному зі стовпчиків брами було закріплено вивіску: «Дім на березі». Під нею латунна табличка повідомляла: «Доктор Г. Мейтленд». Обрамлена тисами доріжка вела через доглянутий сад на пагорб та спускалася до подвір'я імпозантного будинку в георгіанському стилі. Я обшкріб бруд із черевиків на старій кованій решітці, встановленій перед парадними дверима, підняв важкий дверний молоток і гучно постукав. Збирався вже стукати знову, коли двері відчинилися.

На мене дивилася огрядна жінка середнього віку з бездоганно прибраним темно-сивим волоссям.

— Слухаю вас.

— Я хотів би побачити доктора Мейтленда.

Вона насупилася.

— Амбулаторію зачинено. На жаль, доктор наразі не виходить на виклики додому.

— Ні, я мав на увазі, що він мене чекає.

Вона не відповіла. Я почав усвідомлювати, яким замурзаним здаюся після годинної прогулянки під дощем.

— Я тут за оголошенням. Девід Гантер.

Її обличчя посвітлішало.

— О, перепрошую! Не зрозуміла. Я думала... Заходьте, будь ласка. — Жінка відступила, пропускаючи мене в дім. — Боже милий, ви ж наскрізь промокли. Всю дорогу пішки йшли?

— Від станції.

— Від самої залізниці? Але ж це кілька миль! — Вона допомогла мені зняти пальто. — Чого ж не зателефонували, щоб вас підвезли?

Я не відповів. Направду, мені це й на думку не спало.

— Проходьте до вітальні. Там камін горить. Ні, залиште валізу, — говорила вона, вішаючи моє пальто. Усміхнулася. Вперше я помітив напруження в її обличчі. Те, що сприймалося як відчуженість, виявилось звичайною втомою. — Ніхто її звідси не вкраде.

Вона провела мене до великої кімнати, оздобленої дерев'яними панелями. Перед каміном розташувалося шкіряне честерфілдське крісло поважного віку, в каміні палали дрова. На підлозі — перський килим, старий, але ще прекрасний. Навколо — голі дерев'яні дошки, відполіровані до глибокого бурштинового відтінку. Кімната привітно пахла сосною й вогнищем.

— Сідайте, будь ласка. Я скажу доктору Мейтленду, що ви тут. Чашку чаю?

Ще ознака того, що я вже не в місті: там запропонували б каву. Я подякував і залишився дивитись у вогонь, вона вийшла. Після холоду мене розморило. За великим французьким вікном панувала цілковита темрява. Дощ стукотів у шибку. Честерфілдське крісло виявилось м'яким та зручним. Очі злипалися. Я швиденько здійнявся на ноги, аж злякавшись, бо вже й голова хилилася. Фізичне і психічне виснаження давалося взнаки, та страх заснути пересилив утому.

Я ще стояв перед каміном, коли жінка повернулася.

— Ходіть зі мною. Доктор Мейтленд у кабінеті.

Я пройшов за нею передпокоюм, черевики рипіли дощатою підлогою. Вона легенько постукала у двері в кінці коридору й відчинила їх по-родинному,

не чекаючи на відповідь. Знов усміхнулася й відступила, даючи мені пройти.

— Принесу чай за кілька хвилин, — сказала вона, зачиняючи за собою двері.

У кабінеті за письмовим столом сидів чоловік. Якусь мить ми дивились один на одного. Хоча господар сидів, я міг побачити, що він високий. Обличчя з виразними вилицями прорізали глибокі зморшки, густа кучма волосся була не сивою, а скоріш кремово-жовтуватого відтінку. Чорні брови заперечували будь-які припущення про слабкість, очі під ними дивилися гостро й пильно. Він пронизливо глянув на мене; важко було сказати, яке враження він отримав. Уперше мене збентежив мій неналежний вигляд.

— Боже, чоловіче добрий, та ви геть змокли! — голос пролунав мов хрипке, але дружнє гавкання.

— Я йшов пішки від станції. Не було таксі.

Він пирхнув:

— Ласкаво просимо до чудового Менема. Треба було дати мені знати, що ви приїдете на день раніше. Я б організував, щоб вас підвезли зі станції.

— На день раніше? — повторив я.

— Саме так. Я чекав на вас завтра.

Уперше мені сяйнуло, що означали зачинені крамниці. Неділя. Я навіть не усвідомлював, як сильно зсунулося моє відчуття часу. Він удав, ніби не помітив, як мене спантеличила власна необачність.

— Та нічого. Ви вже на місці. Буде більше часу влаштуватися. Я Генрі Мейтленд. Приємно познайомитися.

Він простягнув руку, не встаючи. І тільки тоді я побачив, що його крісло має коліщата. Я ступив уперед, щоб потиснути йому руку, але він встиг помітити моє вагання. Криво посміхнувся:

— Тепер ви розумієте, чому я дав те оголошення.